

tendit rationem debiti quasi personalis, quod magis pertinet ad justitiam, sed attendit, ut sæpe dixi, honestatem talis materiae, quæ est fides, quatenus per se est consentaneum rationi, dare assensum his quæ proponuntur sufficienter, ut a Deo testificata, quæ est ratio formalis virtutis longe diversa.

9. *Alii volunt esse studiositatem.* — *Resolvuntur.* — Aliter dici potest hunc affectum pertinere ad virtutem studiositatis, quam posuit D. Thomas 2. 2, quæst. 166. Et inter alia quæ illi tribuit, unum est bene disponere affectum ad recte movendum intellectum ad credendum, ut specialiter dicit artic. 2, ad 3. Cum ergo hic habitus bene disponat voluntatem ad movendum intellectum recte in materia fidei, videtur constitui sub studiositate, et hunc dicendi modum amplexi sunt Valent., tom. 3, disputat. 1, quæst. 1, punct. 4, § *Sitne fides*, versic. *Ad tertium*, et quæst. 4, punct. 2; Salas, 1. 2, tom. 2, tract. 11, disput. 6, sect. 6, in fine; et alii recentiores. Si quis autem attente consideret objectum illius virtutis, et rationem ponendi illam, facile intelliget hanc, de qua tractamus, esse alioiorem virtutem; nam studiositas posita est ad moderandum affectum inter nimiam curiositatem et negligentiam seu tarditatem in affectu sciendi et cognoscendi res veras. Unde ad illam magis pertinet movere intellectum ad exercitium inquirendi et studendi, quam movere ad specificationem et determinationem actus in assentiendo. Hæc autem virtus fidei principaliter ponitur ad movendum intellectum quoad specificationem et determinationem assensus; ergo est virtus distincta; quod declaratur a contrario, nam peccatum hæresis est moraliter contrarium huic virtuti, et non potest proprie dici contrarium studiositati, quia non est vitium curiositatis aut negligentiae, sed est duritia et pertinacia cordis; ergo virtus hæc diversæ rationis est ab studiositate. Unde hæc etiam virtus inclinatur non solum ad internum assensum, sed etiam ad fidei confessionem, quod ad studiositatem non pertinet.

10. *Assertio quarta, statuens esse virtutem moralem ab omnibus aliis distinctam.* — *Quo nomine censenda hæc virtus.* — Dico ergo quarto et ultimo, hanc esse specialem virtutem moralem, ab aliis distinctam. Hæc assertio concluditur ex dictis, quasi per sufficientem enumerationem, quia hæc virtus non est Theologalis, neque continetur sub aliis moralibus, quia exclusimus illas ad quas maxime reduci

posset; ergo est specialis. Deinde probatur ratione a priori ex objecto suo, quia respicit in illo specialem honestatem ad nullam aliam virtutem pertinentem; vincit etiam peculiarem difficultatem quæ est in credendo *sicut oportet*; ergo est specialis, et ita explicatum est cujus essentiae et speciei hæc virtus in re ipsa sit. Si autem quæretur quod nomen habeat, non est in eo multum immutandum: convenienter autem et consentanee ad communem usum potest per antonomasiam dici *habitus piæ affectionis* voluntatis, utique ad res fidei. Aliqui etiam illam vocant specialem obedientiam ad credendum: quod sano modo intellectum potest admitti, ita ut non intelligatur formaliter de obedientia ad Deum, ut præcipientem, sed de subiectione et obsequio intellectus ad Deum, ut testificantem. Unde potest etiam convenienter appellari, *virtus captivans*, et *recte movens intellectum in obsequium Dei*, ut videtur sensisse D. Thomas, 3 part., quæst. 7, artic. 2, ad secundum. Denique si quis velit illam studiositatem vocare, sub illa voce comprehendens omnem virtutem voluntatis recte moventem intellectum ad usum cognoscendi vel assentiendi, non est cum illo de nomine contendendum, dummodo non neget esse specialem virtutem infusam, et habentem propriam excellentiam in illo genere.

11. *Predicta virtus non auget numerum virtutum Theologalium.* — *Est polissima inter morales.* — Solum potest contra hanc virtutem objici, quia sequitur non esse tantum tres habitus in virtutibus Theologalibus, sed quatuor, quod videtur repugnare Paulo dicenti: *Nunc autem manent tria hæc*, 1 ad Cor. 13; respondeo concedendo esse quatuor habitus, in illis tamen tantum esse tres virtutes Theologales, de quibus locutus est Paulus; nam hic habitus non est virtus Theogalis, ut declaravi. Addo etiam fidem, ut dicit virtutem pertinentem ad genus moris, sub quo etiam virtutes Theogales comprehenduntur, sic tantum esse unam virtutem quasi moraliter compositam ex habitu voluntatis, et intellectus; nam sicut actus credendi est moraliter unus, licet compositus ex affectu et assensu, et in eo tantum est una moralis bonitas et formalis honestas, sicut etiam est una tantum libertas, ita etiam ex duplici habitu intellectus et voluntatis, una virtus simpliciter constituitur; et ita etiam hoc modo et ratione Theogales virtutes etiam in genere moris tres tantum sunt. Unde etiam obiter intelligi potest habitum hunc piæ affectionis, inter virtutes post Theo-

logales primum locum tenere, tum ordine rationis, quia etiam ejus actus prior natura est, ut probavimus; tum etiam ordine perfectionis, ut verosimilius apparet, quia versatur in materia creata digniori et difficiliore cæteris, et per illam attingit Deum nobilissimo modo, et subjiendo illi supremam hominis potentiam.

SECTIO III.

An per omne peccatum mortale amittatur habitus fidei; ubi simul de divisione fidei in formatam et informem.

1. *Partis affirmantis argumentum primum.* — *Argumentum secundum.* — *Argumentum tertium.* — In sectionibus præcedentibus explicata est essentia habitus fidei, cum omnibus causis, effectibus et proprietatibus illius; solumque supererat aliquid dicendum de personis in quibus hic habitus reperitur. Hoc autem declarando durationem ejus, consequenter explicabitur; quantum autem hic habitus duret, dicendo de modis quibus corrumpi potest, constabit. Igitur habitus fidei corrumpi potest, vel in hac vita, vel in termino ejus, seu post illam; et hi duo modi declarandi a nobis sunt. Circa primum autem supponimus ut certum, fidei habitum semel infusum, non amitti nisi per peccatum; nam *dona Dei sunt sine penitentia*, et ideo, nisi homo ex parte sua illa abiciat, vel demereatur, non auferuntur, quod maxime verum est de habitibus pertinentibus ad justitiam et sanctitatem justitiæ. Superest ergo inquirendum, quod propositum est, an quodlibet peccatum mortale sufficiat ad expellendum a nobis habitum fidei. Pars enim affirmans probari potest, primo, quia omne peccatum mortale expellit gratiam; habitus autem fidei pendet a gratia, sicut proprietates a forma; ergo consequenter etiam tollitur fides; hæc enim ratione per omne peccatum, omnes aliæ virtutes infusæ amittuntur, et ita dixit Paulus, 1 ad Timoth. 1: *Amittentes bonam conscientiam, circa fidem naufragaverunt*; ergo, etc. Et probatur præterea, quia ob hanc causam habitus fidei in sua infusione pendet ab habitu gratiæ, quia sine illa non infunditur, ut sentit Tridentinum, sessione sexta, capite septimo; ergo etiam sine gratia non conservatur. Secundo, potest sumi argumentum ex illo Jacobi 2: *Fides sine operibus mortua est*: nam sicut homo mortuus non est verus homo, ita fides mortua non est

vera fides: unde est illud Gregorii, homilia vigesima sexta in Evangelio: *Vera fides est, quæ in hoc, quod verbis dicit, meritis non contradicit*; ergo post peccatum non manet vera fides, ac subinde neque fides; quia quod non est verum ens, non est ens. Tertio, peccatum mortale meretur privationem omnium donorum Dei; ergo etiam fidei: antecedens patet, tum quia est infinitæ malitiæ; tum etiam quia alias per nullum peccatum amitteretur, quia non est major ratio de uno quam de alio; nam licet unum videri possit magis contrarium fidei quam aliud, nihilominus alia possunt esse graviora et magis demeritoria.

2. *Error hæreticorum in presenti questione.* — *Quodnam ejus fundamentum, et quo in loco consuetur.* — In hoc puncto hæretici hujus temporis simpliciter dicunt fidem amitti per omne peccatum mortale. Intelligunt autem de fide justificante, secundum ipsos, formaliter et non tantum fundamentaliter; quam dicunt esse fidem particularem, qua quis credit sibi non imputari peccata, ac subinde se esse justum. Unde etiam loquuntur non de omni peccato, quatenus est transgressio legis divinæ, quia si non imputetur, aiunt, non habet vim et efficaciam peccati; loquuntur ergo de illo quod imputatur ad peccatum, quod solum fit, quando homo non habet fidem de ipsa non imputatione. Et ita facile patet fundamentum hujus erroris, quia ablata illa fide particulari auferitur forma justificans si autem illa perseverat, etiamsi homo peccet vel male opereatur, semper manet forma justificans; ergo per quodlibet peccatum quod imputetur, amittitur vera fides. Unde isti consequenter irridunt distinctionem fidei in formatam et informem, ut latius refert Ruardus, articulo octavo, et alii. Verumtamen fundamenta hujus erroris ineptissima sunt, et in materia de Gratia, libro octavo, capite decimo octavo, sufficienter improbata, ubi ostensum est inanem esse illam fidem particularem, cum de propria justitia sine speciali revelatione haberi non possit. Item ostensum est nullam esse fidem justificantem, nisi fidem dogmatum, et illam non sufficere, neque esse formam, sed radicem justitiæ.

3. *Assertio de fide, non amitti habitum fidei per quodlibet mortale.* — Veritas ergo Catholica est, fidei habitum non amitti per omne peccatum mortale; hanc docui libro undecimo de Gratia, capite quinto, numero quinto. Estque de fide definita in Concilio Tridentino, sessione sexta, canone decimo octavo,

ubi, licet non exprimat habitum, sed absolute dicat fidem non amitti, nihilominus tantum de habitu verificari potest; nam actus moraliter loquendo non est, sed potius impeditur dum homo actualiter peccat. Idem sumitur ex illo Jacobi secundo: *Fides sine operibus mortua est*; et ex illo primæ Corinth. decimo tertio: *Si habuero omnem fidem, etc., charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest*, ubi clare supponitur fidem posse esse sine charitate, quod esse non posset si per omne peccatum mortale amitteretur. Unde recte dixit Augustinus, primo de Trinitate, capite decimo octavo, fidem sine charitate *esse posse, non prodesse*; idem docet, de Fide et operibus, capite decimo quarto, 21 de Civitate Dei, capite vigesimo sexto, et alii Patres communiter, quos referre non oportet, quia res est clara et vulgaris. Ratio autem est, quia non omne peccatum est contrarium fidei, nec destruit rationem formalem objecti ejus, ut per se constat; unde fit ut homo in peccato mortali existens possit credere omnia revelata, et quia revelata sunt, et hanc fidem animo et proposito retinere; ergo et habitu; item potest sperare, poenitere, saltem imperfecte, per attritionem supernaturalem, et potest etiam orare; at hæc non fiunt sine vera fide; ergo retinet illam. Denique contra hæreticos, licet fidelis, quando peccat, credat sibi imputari peccatum, non ideo amittit fidem; imo contrarium credendo illam amitteret; ergo, quamvis ita peccet ut sibi imputetur peccatum, non ideo fidem amittet. Plura contra eosdem videri possunt libro undecimo de Gratia, capite sexto.

4. *Ad primum argumentum in num. 1.* — *Fidei habitus non solum conservari, sed etiam generari potest sine charitate.* — Ad primum argumentum, negamus fidem, quoad habitum, pendere necessario ab habitu gratiæ, quia non comparatur ad gratiam tanquam proprietas necessario manans ab illa, in quo differt a charitate, et a virtutibus moralibus et donis infusis, sed comparatur ut fundamentum quod potest manere destructo edificio. Cum vero Paulus dicit, *amittendo bonam conscientiam naufragari circa fidem*, non ideo dicit quia per omne peccatum contra conscientiam amittatur fides, sed quia peccatum aliquo modo debilitat fidem, quatenus aufert affectum erga Deum, et impedit gratiæ influxum: unde fit ut, si peccata multiplicentur, sæpe contingat cadere in hæresim, per quam amittatur fides, et hoc est *naufragari*

circa fidem, quod non dixit Paulus contingere omnibus peccatoribus, sed multis, quando majori facilitate et licentia contra conscientiam operantur. Petitur autem in illo argumento, an sit idem dicendum de prima infusione fidei quod de conservatione. Quod est querere an fidei habitus interdum infundatur prius tempore, quam habitus gratiæ et charitatis; sed hoc dubium tractavi sufficienter in materia de Gratia, libro octavo, capite vigesimo tertio, a numero undecimo, ubi partem affirmantem tenui, quæ nunc etiam vera mihi videtur, cum Cajetano, Soto, et aliis modernis quos ibi retuli, et videtur idem sentire D. Thomas, prima secundæ, quæstione sexagesima secunda, articulo quarto, et secunda secundæ, quæst. 6, artic. 3, ad 3, ubi dicit, qui recipit fidem sine charitate non perfecte sanari a culpa, licet sanetur ab errore. Et ratio est, quia ante charitatem potest homo habere verum actum fidei, ut aperte docet Tridentinum, sess. 6, cap. 7, et sumitur ex Joan. 12; actus autem est sufficiens dispositio ad habitum, qui non petit infundi per modum proprietatis manantis a gratia, ut fides revera non petit; item quia potest recipi Baptismus cum dispositione ad fidem, et non ad charitatem; sacramentum autem dat effectum cui non opponitur obex. Denique quia hæreticus conversus ad fidem sine poenitentia peccatorum incipit esse verè fidelis, et membrum Ecclesiæ; ergo recipit fidem; hac enim ratione justus peccans non creditur perdere fidem, quia nihilominus manet fidelis et verum membrum Ecclesiæ. Quas rationes ideo repeto, quia confirmant assertionem; et ita solvitur facilius illud argumentum. Quia vero contraria opinio, scilicet, quod habitus fidei in principio non infundatur sine charitate, probabilis est, ideo posset etiam responderi negando consequentiam, et aliquam rationem differentiæ constituendo, qualis est ratio physica, quod plura solent ad generationem requiri quam ad conservationem; vel ratio moralis, quod difficilius quis privatur acceptis quam recipiendis; vel ratio Theologica, quod Deus non dat salutem spiritualem dimidiatam, et ideo, donec quis se disponat ad integram justitiam, Deus non confert aliquam partem ejus; tamen, quia est benignior in puniendo, ideo non semper aufert totam justitiam, quam contulit, usque ad fundamentum ejus, nisi specialis oppositio vel prava dispositio peccantis illud requirat.

5. *Expeditur secundum argumentum decla-*

ratione fidei formatae, et informis. — Secundum argumentum petit ut explicemus distinctionem fidei in mortuam et vivam, seu formatam et informem, quam etiam tradidi citato capite de Gratia, a numero octavo, et docet divus Thomas secunda secundæ, quæstione quarta, articulo trigesimo quarto, et sexto, et ibi Cajetanus, et reliqui expositores, et communiter Doctores in 3, distinctione vigesima tertia, et vigesima quarta, et sumptorunt ex Augustino locis citatis, et libro de Cognitione veræ vitæ, capite trigesimo secundo. Et eandem attingit Bernardus, sermone secundo de Resurrectione; habetque fundamentum in Jacobo, capite secundo, dicente, *fidem sine operibus esse mortuam*. Unde necessario fit fidem aliquam, utique cum operibus, esse vivam. Vivam autem et mortuum differunt tanquam formatum et informe secundum formam, quæ possit vitam dare; et quia vita animæ in gratia et charitate consistit, illa dicitur fides viva, quæ charitate formatur; illa vero mortua vel informis, quæ sine charitate existit; et ita sequitur distinctio ex assertionem posita. Nam probatum est posse esse fidem sine charitate; ergo datur fides informis; datur etiam *fides, quæ per charitatem operatur*, testè Paulo, ad Galat. quinto; ergo datur etiam fides formata.

6. *An re distinguantur.* — *An utraque sit donum Dei.* — Ex qua probatione facile possunt expediri omnia quæ de his duobus membris desiderari possunt. Primum est, quomodo distinguantur. Nam divus Thomas et Magister preferunt opinionem dicentem distingui specie tanquam diversos habitus, quod sentit Glossa, in rubrica de summa Trinitate et fide Catholica, et alia glossa, priorem approbans, in Clement. unica, eodem titulo; certum autem est esse unum et eundem habitum, secundum diversos status sumptos ex parte subjecti, et ex concomitantia vel habitudine ad habitus gratiæ et charitatis. Quod enim non possint esse duo habitus, non solum specie, verum etiam neque numero distincti, patet ex dictis; quia idem habitus fidei qui erat in homine justo, perseverat in peccatore; ergo idem qui prius erat formatus, postea est informis. Item utraque fides habet idem officium substantiale, ut sic dicam, nimirum assentiendi revelatis propter auctoritatem Dei, solumque differunt in habitudine ad Deum, ut ultimum finem super omnia dilectum, et consequenter in fructu

seu merito in ordine ad vitam æternam; quæ differentia accidentaliter est; sicut idem opus virtutis, verbi gratia, jejunii, in homine justo est vivum, in peccatore mortuum, cum tamen opus substantialiter idem sit; unde facile etiam respondetur alteri interrogationi, an utraque fides sit donum Dei; affirmandum enim est sine dubio, quod de fide formata est clarum; de informi vero id tradit divus Thomas secunda secundæ, quæstione sexta, articulo secundo, et patet, quia fides informis retinet substantiam fidei; ostensum autem in superioribus est, fidem in substantia sua esse supernaturalem. Unde certissimum est etiam peccatorem indigere speciali auxilio gratiæ ad credendum fide christiana, quamvis ejus fides informis sit. Est ergo illa fides donum Dei, quamvis ejus informitas non sit ex Deo, sed ex ipso peccatore; nam est imperfectio orta ex peccato.

7. *An utraque sit fundamentum justitiæ?* — *An utraque sit virtus simpliciter?* — Alia interrogatio est, an utraque fides sit fundamentum justitiæ; nam Patres interdum hoc tribuunt fidei formatae, interdum vero informi. Sed res est facilis, nam fides per substantiam suam, quatenus est talis Dei cognitio, est fundamentum justitiæ, ut ex supra dictis constat; unde, quia in utroque statu conservat illam substantiam, in utroque retinet rationem fundamenti, sed diverso modo; nam quando formata est, actu sustinet ædificium spiritualis justitiæ; quando vero est informis, apta quidem est sustentare. licet de facto desit justitia; illud autem sufficit ad denominationem fundamenti, ut ex materialibus etiam ædificiis constat. Denique interrogari solet an utraque fides sit virtus simpliciter; nam de formata non est dubium; de informi autem Durandus, dicta distinctione vigesima tertia, quæstione sexta, idem contendit, quia esse virtutem simpliciter est denominatio intrinseca, ex proprio objecto et ratione; esse autem formatam et informem, est denominatio extrinseca; ergo non tollit rationem virtutis simpliciter. Contrarium autem docet divus Thomas supra, ex principio generali, quod charitas est forma virtutum, sine qua nulla est virtus simpliciter; et hoc defendunt Cajetanus ibidem, et alii, et cum Magistro in 3, distinctione vigesima tertia, ubi Albertus, articulo quinto; Bonaventura, articulo secundo, quæstione prima; Richardus, articulo 4, quæstione prima. Est tamen controversia de modo loquendi; nam hæc denominatio virtutis potest dicere essentiam

vel statum virtutis. Priori modo nemo negat quin fides informis sit virtus simpliciter quoad essentialitatem, quia retinet proprium bonum voluntatis essentialiter honestum a quo habet hanc rationem virtutis simpliciter, ut supra, sect. 1, cum D. Thoma etiam diximus. Quoad statum vero, dicitur virtus secundum quid, quia caret omnibus perfectionibus quæ ex consortio charitatis proveniunt, et præsertim quia nihil fructuosum quoad meritum vitæ æternæ operari potest, propter quod mortua etiam dicitur, non in ratione fidei, sed in ratione virtutis, et ita satis responsum est ad secundum argumentum.

8. *Ad tertium argumentum.* — Ad tertium fundamentum, de demerito peccati mortalis, respondetur probare quidem potuisse Deum, utendo rigore justitiæ, privare peccatorem etiam habitu fidei, tamen de facto id non facere, quia est magis consentaneum suavi providentiæ divinæ, quia quamvis peccator amittat justitiam, semper relinquitur in hac vita spes recuperandi illam; et ideo fuit conveniens non auferri fidem, quæ est fundamentum spei et justitiæ. Petitur autem in illo argumento, an sit aliquod peccatum tanti demeriti, ut propter illud fides amittatur, quod explicabitur sectione sequenti.

SECTIO IV.

Utrum per omne peccatum hæresis seu infidelitatis perdat habitus fidei?

1. *Qui negent.* — *Eorum argumentum primum.* — *Secundum.* — *Tertium.* — *Evasioni occurritur.* — Fuit opinio Durandi in 3, distinctione vigesima tertia, quæstione nona, hæreticum¹, quamvis discredat uni vel alteri articulo fidei, non perdere habitum fidei, si aliquos credat; quam opinionem secuta est Glossa in cap. *Firmiter*, in summa Trinitate. Fundari potest primo in argumento sumpto ex sectione præcedenti, quia si per tale peccatum amitteret habitus fidei, maxime demeritorie; sed hoc modo non amittitur; ergo. Probatur minor, quia multa sunt peccata majoris demeriti, quam sit peccatum hæresis vel infidelitatis, et per illa non tollitur fides; ergo neque per hæresim. Secundo, quia non repugnat credere aliquid fide infusa quia Deus dicit, et non credere omnia quæ Ecclesia dicit esse a Deo

¹ Consulatur auctor, lib. 4 de Gratia, cap. 7.

revelata, sicut non repugnat fide acquisita credere dicenti unam rem, et non aliam; ergo non repugnat manere habitum fidei in hæretico. Probatur, quia ille qui sic credit est hæreticus, quatenus non credit Ecclesiæ; et nihilominus retinebit habitum fidei, quatenus aliquem actum fidei habet, quia qui est capax actus, est etiam capax habitus. Antecedens autem patet, tum quia multi hæretici videntur ita credere, et ita profiteri; tum etiam quia, si quis haberet a Deo specialem revelationem, posset illi fidem adhibere, etiamsi alias non credat Ecclesiæ. Tertio, quia post peccatum hæresis vel infidelitatis manet hæreticus tam aptus, et facilis ad credenda reliqua in quibus non errat, sicut antea erat; ergo signum est retinere eundem habitum. Dices id esse verum de habitu acquisito. Sed contra, nam fieri potest ut nullum habeat acquisitum circa veritates fidei, quia forte semper illas credidit per actus infusos, per quos non acquiritur habitus, et non per actus acquisitos, et præterea si habitus acquisitus fidei non amittitur totus totus unico actu, cur amittetur habitus fidei infusæ?

2. *Assertio prima: per quamvis mortalem hæresim fides amittitur.* — *Probatur ex Scriptura primo.* — Nihilominus dicendum est, per quemlibet actum hæresis, qui sit mortale peccatum infidelitatis, amitti omnino habitum fidei. Hæc est sententia divi Thomæ, secunda secundæ, quæstione quinta, articulo tertio, ubi Cajetanus et omnes. Et communiter Scolastici, in 3, distinctione vigesima tertia, ubi Scotus, quæstione prima, ad primum; Gabriel, quæstione prima, articulo tertio; Capreolus, distinctione vigesima quarta, ad argumenta contra tertiam conclusionem. Et est ita certa conclusio, ut sine errore negari jam non possit. Primo, quia est maxime consentanea Scripturis; dicit enim Joan. de hæreticis, prima epistola, capite secundo: *Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis; nam si ex nobis essent permansissent utique nobiscum.* Ex quibus verbis colligunt Patres hæreticum non permanere in Ecclesia, ut dicitur etiam in extravagante *Unam sanctam*, de majoritate et obedientia; ideo autem non permanet hæreticus in Ecclesia, quia non habet fidem: peccatores enim qui fidem informem retinent, in Ecclesia manent, ut est res indubitata. Confirmat hæc Paulus, prima ad Timoth. primo, dicens, quosdam *amittentes bonam conscientiam, circa fidem naufragasse*; loquitur autem de Alexandro et Hymenæo hæreticis, qui non totam fi-

dem, sed articulum resurrectionis negaverant, ut idem Paulus declaravit, prima ad Timoth. secundo; dicuntur autem naufragasse, quia navem, id est, Ecclesiam perdidit, ut exponit Chrysostomus, etiam quam habere videbantur, addit Hieronymus. Unde in eadem Epistola prima ad Timoth., capite sexto, de hæretico addit Paulus: *Superbus est, nihil sciens*, id est, nihil certo et firmiter credens, sed (ut subjungit) *languens circa quæstiones et pugnas verborum*; ac denique ad Titum, tertio capite: *Subversus est qui hujusmodi est.*

3. *Probatur secundo ex Tridentino.* — *Et ex Patribus.* — Secundo docuit hoc expresse Tridentinum, sessione sexta, capite decimo quinto, dicens: *Asserendum est non infidelitate per quam et ipsa fides amittitur, sed etiam quocumque alio peccato mortali, quamvis non amittatur fides, gratiam amitti.* Dicunt vero aliqui hæc verba non facere certam fidem, quia postea in canonibus posuit Concilium illam partem negativam, quod *fides non amittatur per omnia peccata*; non tamen partem affirmativam, quod *fides amittatur per infidelitatem*. Sed hoc non multum refert, quia etiam doctrina capitum de fide tenenda est; nam in fine capitis 16, dicit Concilium, qui illam firmiter fideliterque non crediderit, justificari non posse; nihilominus tamen omitti potuit illa pars in canone trigesimo octavo, quia illam non negabant hæretici, contra quos canones facti sunt. Magis videtur obstare, quia Concilium non directe, sed quasi obiter, et per parentheses, illud docet; propter quod non dixit rem esse de fide. Nihilominus tamen, quia absolute Concilium illud affirmat, sine errore negari non potest, præsertim cum consensus etiam Patrum accedat, et præcipue videri potest Augustinus, capite quinto Enchiridii, et libro primo contra Epistolam Parmeniani, capite septimo, et libro secundo de Nuptiis et concupiscent., capite septimo, et de Unitate Ecclesiæ, capite quarto, et de Fide et Symbolo, capite decimo; et Ambrosius, libro septimo in Luc., capite decimo primo, et sermone quinquagesimo tertio, et alii qui communiter dicunt hæreticos solo nomine esse Christianos, cum revera Christo non credant; si autem veram fidem in habitu, et quoad aliquos actus retinerent, vere ac proprie essent Christiani.

4. *An infidelitas physice expellat fidem.* — *Affirmant quidam.* — *Prima ratio.* — Ut autem ratione declaremus hanc veritatem, et argumenta solvamus, explicare oportet quomodo unus actus infidelitatis totam fidem expellere

possit, id est, an physice, et ex intrinseca rei natura, vel moraliter, et ex ordinatione divina. Quidam enim dixerunt actum hæresis physice expellere habitum fidei, quia moralis expulsio potest esse per demeritum, quod non sufficit, ut primum argumentum probare videtur; item, quia ita infidelitas excludit fidem, sicut peccatum mortale charitatem, cum sit eadem proportio et oppositio; sed mortale peccatum physice expellit charitatem, ut videtur sentire D. Thomas, in materia de charitate, ac multi ejus discipuli sequuntur; ergo idem erit in præsentibus; unde pro hac opinione citari possunt omnes, qui ita de charitate sentiunt, quod specialiter aliqui moderni opinati sunt; fuitque antiqua opinio, quam refert et probabilem censet Ocham, in loco statim citando.

5. *Secunda assertio in ordine communis negativa, tam quoad habitum intellectus, quam quoad piam affectionem.* — *Probatur quoad habitum intellectus, et primo impugnatur expulsio physica effectiva.* — Nihilominus dicendum censeo, quod jam libro undecimo de Gratia, capite septimo, a numero undecimo, scripsi, habitum fidei non expelli physice per peccatum infidelitatis. Hæc est communior sententia, quam tenet Bonaventura, in tertio, distinctione vigesima septima, articulo primo, quæstione quarta, et distinctione trigesima prima, articulo primo, quæstione prima, ad secundum; et Durandus, ibidem, quæstione prima, ad primum, et in primo, distinctione decima septima, quæstione decima; Scotus, in 3, distinctione vigesima tertia, quæstione prima, ad primum; Gabriel, quæstione secunda, articulo tertio, dubio secundo; et ibidem Almaynus et Ocham, Quodlibeto tertio, quæstione septima. Quoniam vero diximus duos esse habitus in fide, unum intellectus, alterum voluntatis, neuterque manet in hæretico, de utroque probanda est assertio. Et primo de intellectu; nam duobus modis potest una forma physice expellere aliam, scilicet, effective aut formaliter; neutro autem modo actus infidelitatis excludit habitum intellectualem fidei; ergo, etc.; probatur minor quoad priorem partem de *effectiva* expulsionem, quia tunc una forma expellit effective aliam, quando efficit aliquid cum quo forma, quæ expellitur, conservari non potest, ut ex philosophia suppono, ac videri potest in disputatione 43 Metaph., sectione secunda; actus autem erroris non efficit aliquid in intellectu, formaliter impossibile habitui fidei; ergo. Probatur